

– poprvé u nás správně – jako o keltských). Tyto valy, v 19. století ještě dobře patrné, byly nepochybně místním lidem známy odedávna a podle nich vzniklo už kdysi pomístní jméno Hradiště (= místo zaniklého hradu, doloženo už v 16. stol.) pro celý kopec a také „V šancích“ pro vrcholovou partii. Následující léta ovšem přinesla poznatky o stále větším počtu podobných pravěkých hradišť v Čechách a nebylo celkem důvodu věnovat mu zvláštní pozornost. Nezměnily na tom nic ani první vykopávky, prováděné na zdejších terasových polích asi roku 1852 hutním správcem Karlem Feistmantlem ze Staré Huti (Hýskova) a získávající nepochybně laténské předměty – kromě jiného první z celé řady později odtud známých kostěných hracích kostek s rytými kroužky-oky na bocích.

Dokonce ani tehdy, když zhoršující se hospodářská krize po roce 1873 přiměla (asi od roku 1875) nezaměstnané dělníky z okolních hutí vykopávat na Hradišti staré zvířecí kosti k prodeji cukrovarům na spodium (k čištění řepné šťávy) nebo k výrobě kostní moučky (hnojiva) a různé starožitnosti přitom náhodně nalázané si našly cestu k regionálně působícímu sběrateli dr. E. Š. Bergerovi, nebudila lokalita mimořádnou pozornost.

Teprve neobyčejný nález zlatého pokladu nejméně 200 (ale zřejmě ještě více) keltských mincí, původně snad v nějakém koženém obalu (nikoli v „železném hrnci“), který učinil kopáč kostí Liborius Lebr ze Stradonic dne 2. srpna 1877 na severním svahu Hradiště na místě jemuž se pak začalo říkat „dukátové pole“, vzbudil pochopitelně zájem, který zakrátko přerostl do nevídaných rozměrů. Podle dobových svědectví kopal denně na návrší až 300 lidí – domácí z okolních obcí, výletníci z Prahy, sběratelé či obchodníci se starožitnostmi z domova i z okolní ciziny a jimi najatí kopáči, na některých místech pryč až do hloubky asi 6 metrů.

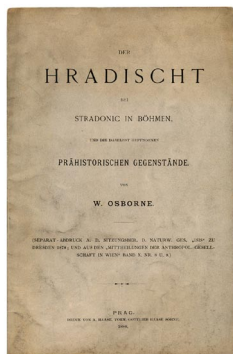
Atmosféru této české „zlaté horečky“ zachytil pražský archeologický sběratel W. Osborne: „Když jsem navštívil Hradiště asi tři týdny po velkém nálezu, skýtala tamější pole zvláštní pohled. ... Všude bylo vidět lidi pilně kopající díry do země, někdy tak hluboké, že stěží bylo ještě vidět hlavu kopáče. Hned tu, hned tam se zarývala motyka do země a každý sledoval svého souseda podezřívavým, žádoslivým pohledem, zda si snad nevybral příhodnější místo ke kopání.“

Ale další nálezy mincí se v podstatě omezily na jednotlivé kusy, kořist představovaly tedy jednak hojné zvířecí kosti, jednak rozmanité archeologické předměty z bronzu, železa, keramiky, skla či kosti, skupované sběrateli a obchodníky. Odhaduje se, že souhrnný počet nálezů této ničivé kampaně činil kolem 100 000 kusů. Ve starožitnických kruzích střední Evropy se rychle roznesla zpráva, že Stradonice jsou největším archeologickým objevem tohoto regionu od poloviny století, od objevů u rakouského Hallstattu a v „nákolních osadách“ na březích švýcarských jezer. „Nález, jemuž rovného u nás dosud není“, jak psaly Památky archeologické.

Když právě starožitnosti přestávaly stačit poptávce, rozvinul se rychle v okolí hory i v Praze téměř úplný podomácký průmysl, vyrábějící nejrůznější falza, „často báječných tvarů nejen z kostí a parohů, ale i z mosaze a hlíny pálené, ba i ze smůly ševcovské“ – jak napsal Ludvík Šnajdr ve svých Počátcích předhistorického místopisu země České (1891). Z obou těchto zdrojů vyrůstaly na konci 70. let různé sbírky stradonických nálezů, mezi nimiž vynikly kolekce Emanuela Štěpána Bergera, právníka a velkostatkáře ze Sv. Jana pod Skalou u Berouna, ředitele hutí Grosseho z Nové Huti (Nižboru) či jeho synovce, zmíněného Wilhelma Osborna, pak pražského bankéře Emanuela Mikše a tamního nejznámějšího starožitníka a obchodníka s uměním Mikuláše Lehmana (přesněji jeho manželky); pochopitelně také sbírky knížete Fürstenberka, dnes z menší části na hradě Křivoklátě, především ale v jihoněmeckém Donaueschingen, hlavním sídle rodu.

Kdo ovšem nakupoval hned na počátku, měl větší naději, že získal pravé věci. I když tehdejší možnosti poznat skutečné stáří nálezů a určit, co odpovídá jejich archeologické náplni, byly ještě mizivé, přesto si například Osborne povšiml, že zpočátku se na Hradišti nacházely jen keramické střepy nádob dokonaleji vyráběných, později i celé nádoby hnětené v ruce, podivných tvarů. Podobné poznatky vedly k prvnímu odlišení věcí pravých a falešných, ovšem jen u sběratelů s určitou archeologickou praxí. Méně snadné bylo zjistit, zda všechny, třeba pravé předměty pocházejí skutečně ze Stradonic, pod jejichž jménem se prodávaly jako pod působivou obchodní značkou.

Z muzeí, která měla přece jen menší finanční možnosti k získávání konjunkturálního zboží, nakupovalo zejména Dvorní přírodovědecké muzeum ve Vídni (jež získalo sbírku Grosseho), méně už pražské Národní muzeum, jehož stradonické fondy se tvořily později ziskem z výše jmenovaných sbírek a zejména převzetím celé sbírky Bergerovy, když tento zámožný sběratel (který jako první v roce 1877 podával o Hradišti zprávy v denním tisku a nálezy od počátku skupoval, aniž by se zde sám pouštěl do vykopávek) v roce 1897 zemřel a jeho mnohatisícovou sbírku zakoupil Zemský výbor království Českého pro muzeum chápané tehdy jako zemské (proto také později Píř dedikoval svoji knihu o Stra-

Wilhelm Osborne, *Der Hradischt bei Stradonic in Böhmen*, Praha 1880
První publikace o Hradišti. Obsahem je přetisk dvou článků vydaných v odborných časopisech v Drážďanech (1878) a Vídni (1880).

Původní vystavení nálezů ze Stradonic v Národním muzeu

latěnským ornamentem kolečkovým zdobených plíšků, jako na tab. XII. 8., 12., 28. a j., neboť mohly sloužiti i k ozdobě kožené plochy, ale mohly být též kováním nějaké dřevěné skříňky neb něčeho podobného.

Z hmotnějších ozdob již zcela do okruhu provinční římské kultury se hlásících můžeme uvésti pěkně profilované kování na tab. XII. č. 23. 26.—28., jež na spodní

Obr. 7. Ozdobná závěska nalezená u Skrej
blíž Podmokel
z knížecího Fürstenberského musea na Krivoklátě.

části jsouce vydutý, připevněny byly malými nýtky na spodní vyhloubenině připájenými; do téže řady patří i pěkné kování na tab. XXVI. č. 2., jež uprostřed připevněno bylo hřebíkem s pěknou hlavičkou, a č. 10., jež spodními nýty bylo připevněno; obojí kování hodilo se pro svou masivnost spíše k výzdobě zbrůje koňské.

Z *drobného kování řemení* vyobrazena je na tab. XIII. řada typů, z nichž nejsnadněji vysvětliti možno arci č. 6., 7., jež celým tvarem svým poukazují k tomu, že byly na přič pasu položeny a hřebíčky s pěknými hlavičkami přibity. O účelu kování z dvojího plíšku dvěma nýty patrně na obě strany kože připevněného, (tb. XIII. 10., 30.), podává do jisté míry vysvětlení obrazec na tab. XXVII. č. 6., kdež na podobném dvojím

kování zavěšen byl malý řetízek za účelem patrně pouze dekorativním. Podobná kování z jednoho plíšku přehnutého a pak nýtem ke koži (snad i pasu) připevněného (tb. XIII. 11., 12., 26., 40.) sloužila patrně na zachycení nějaké ozdůbky na řetízku neb na kroužku jako na př. na téže tabulce č. 25., 29. zřejmým jest; než i rourkové kování pochvy meče podobnými cetkami bývalo připevňováno, jakož vidno na tab. XXXV. 9.

Naproti tomu dalo by se nesnadno určit, zdali *bronzové knoflíky* s širokou hlavičkou plochou a ve středu vypoukle zdobenou, jako na tab. X. č. 11.—23. neb i malé knoflíčky s plochou neb polokulovitou hlavičkou, jako na tab. XIV. č. 10.—15., 19.—23., k ozdobě řemení sloužily neb za opravdové knoflíky k zapínání šatu považovány býti mají. Nebude zajisté pochyby, že z jednoduchých šatů, z nesešité neb částečně sešité látky, jaké z nordických nálezů doby bronzové známe, vyvinul se zatím kroj opravdový, na severu Alp patrně všude z kalhot, přiléhajícího kabátce a pláště sestávající. Že i na Stradonickém Hradišti šitý šat byl v užívání, o tom jasně svědčí množství jehel a množství přeslenů na Hradišti nalezených; jelikož však tolik jemných sponek se vyskytlo, jež patrně nemohly sloužiti ku spínání pláště, jest odůvodněna pochybnost, zdali spodní šat na Hradišti spínán záponkou jako bylo obyčejem ještě v době galské, a zdali tudíž zmíněné knoflíky velké nesloužily též k ozdobě řemení, jako o malých knoflíčcích v kultuře hallstattské se tvrditi může.

Závěsky.

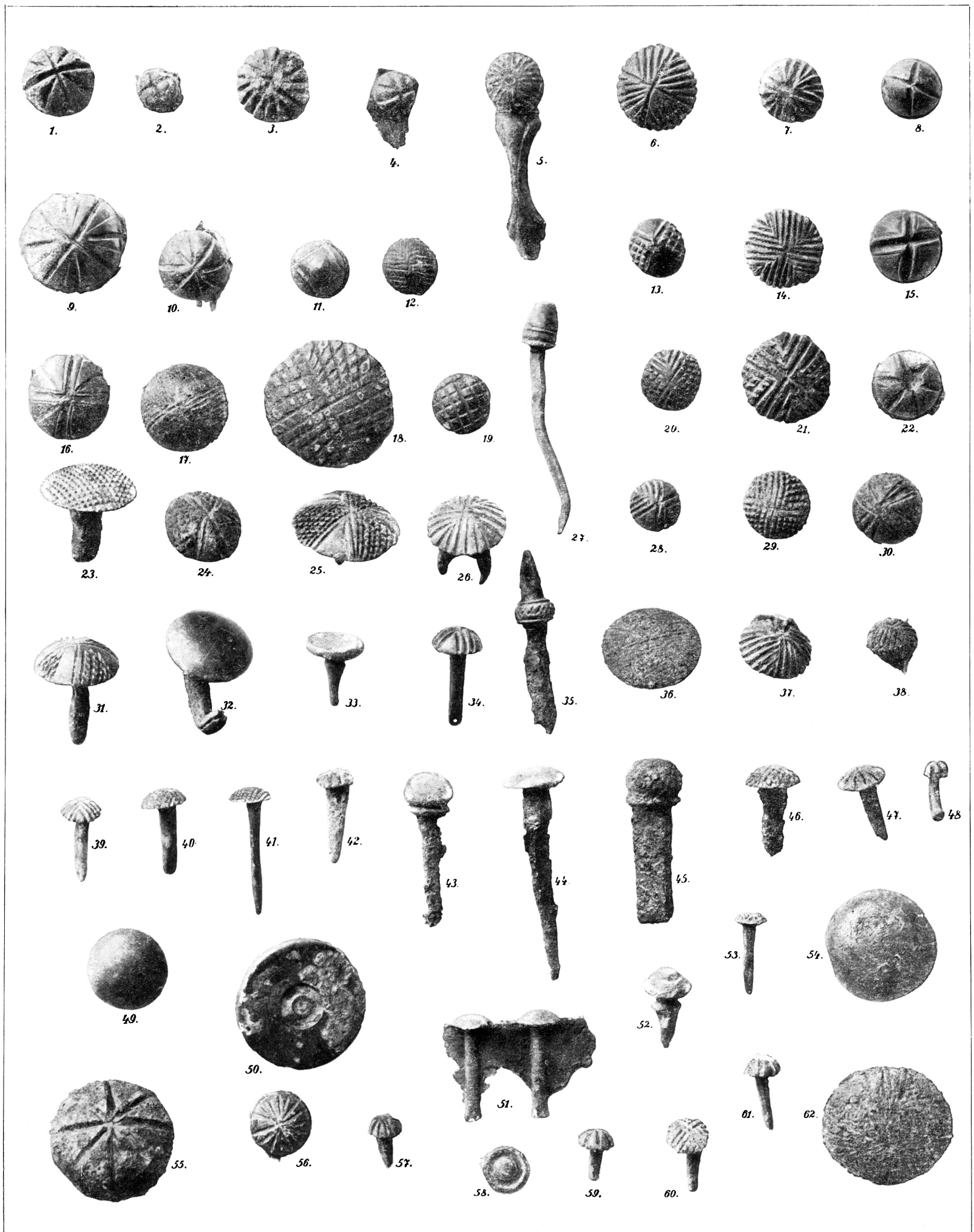
Svrchu byla již řeč o koralech z barevného skla, které patrně v podobě nákrčníků na hrdle nošeny byly, i soudil bych, že i většina bronzových perel a malých kroužků na tab. XVIII. (1.—5. řada) k ozdobě hrdla sloužila, kdežto o větších kroužcích (6. a 7. řady) může býti veden spor, zdali sloužily k praktickému nějakému účelu neb zdali podle domněni některých archaeologů sloužily za platidlo v podobě drobné měny.

Drobných závěsek vyobrazena jest na tab. XII. celá řada: nejobyčejnější jsou bronzové závěsky v podobě dvou růžků s úškem (č. 19., 27., 34.), jež v č. 25. jsou dále vyvinuty v tyčinku na konci rovněž ve dva růžky rozvětvenou, u č. 30. jsou pak dokonce tyčinky dvě. Ozdůbka č. 21. upomíná pozůstalou svou částí na závěsky doby bronzové, jež v mohylách se vyskytaly, č. 20. má již tvar palmety do okruhu římské kultury se hlásící, a rovněž i č. 22. možno přičísti do okruhu kultury římské.

Mezi význačnější závěsky patří cetky půlměsíčkové, z nichž v č. 42. zachován celý exemplář, sestávající

Prstény, kameny z prstenu, perle z jantaru a barevného skla (vel. 1/1).

Ozdobné hlavičky bronzových hřebíků (vel. 1/1).